

Vuk'uzenzele

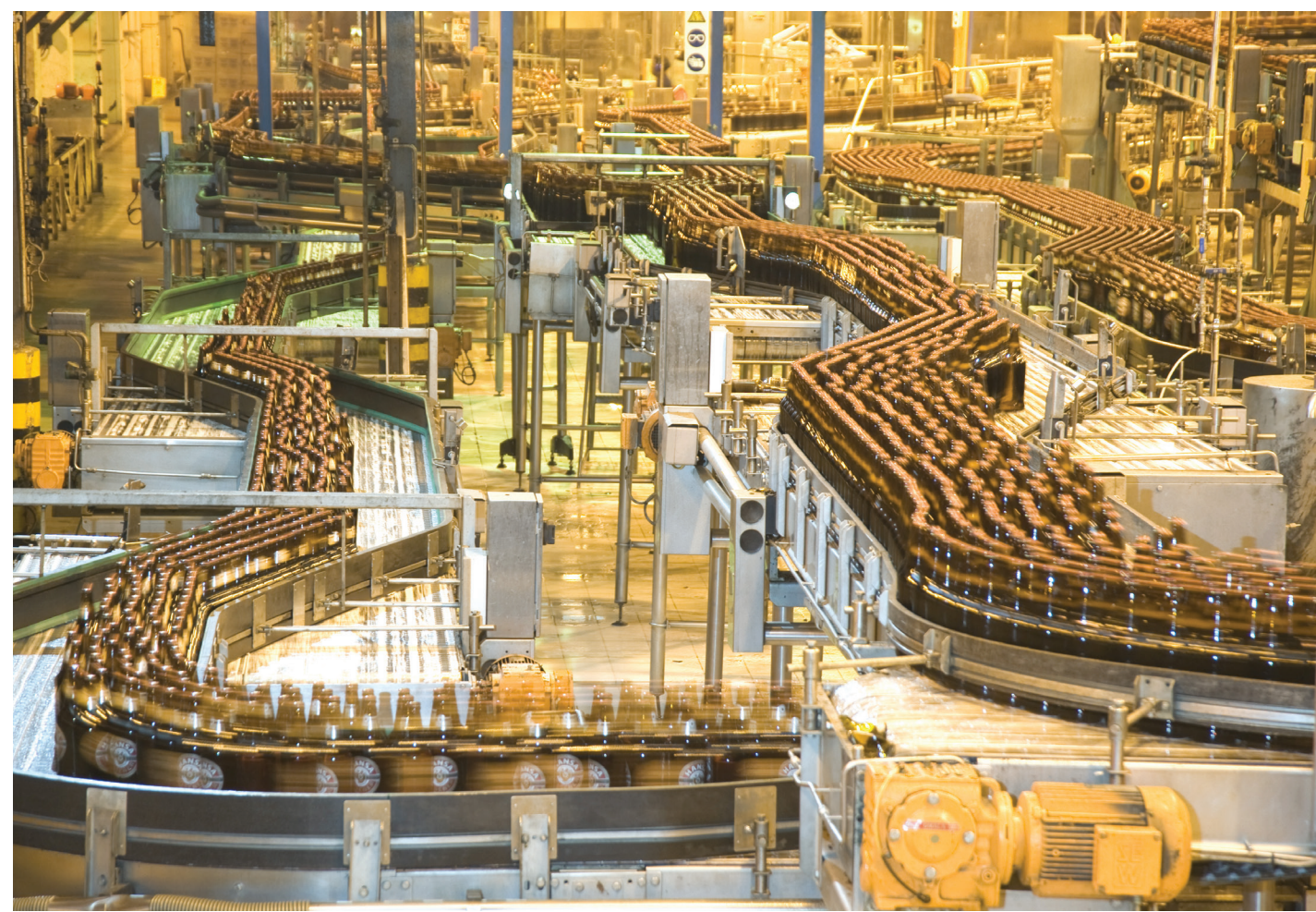

Produced by Government Communications (GCIS)

English/Sepedi

| Phupu 2017 Kgatišo 2

Industry to help revamp economy

■ To bring about fundamental change in our economy we need more real industrialists, people who own manufacturing businesses and are not just shareholders in someone else's company.

(Image: BSA)

Albert Pule

Government needs to promote greater patterns of economic inclusion to bring about fundamental change in the structure of our economy.

Speaking at the upgrade of the Babelagi Industrial Park, Minister of Trade and

“Industrial parks could turn more entrepreneurs into industrialists, and create industrialists who are not just shareholders.”

Industry Dr Rob Davies said Babelagi should help in turning more entrepreneurs into industrialists and create industrialists who are not

just shareholders.

“We need to promote patterns of inclusion for the majority of our people in activities of the real econo-

my where people will become real industrialists and owners of manufacturing businesses, not just people who are shareholders in someone else's company or people who are trading shares in one or two ventures

“We need people who

● **Cont. page 2**

Towards the economic empowerment of youth

Page 3

Education makes the grade

Page 6

ALSO AVAILABLE ON:

@VukuzenzeleNews

f Vuk'uzenzele

Websites: www.gcis.gov.za

www.vukuzenzele.gov.za

E-mail: vukuzenzele@gcis.gov.za

Tel: (+27) 12 473 0405

Free Copy

OR Tambo to the National Consultative Conference in December 1990: “The idea of nonracialism has triumphed in the country. Even the National Party has finally admitted this much, by opening its membership to blacks. This must spur us on to redouble our efforts in transforming our country into an oasis of democracy where a person's skin colour or sex will no longer be relevant in determining their station in life.”

(Source: www.sahistory.org.za)

Life and legacy of **OR TAMBO. 100 YEARS**

Maemo a bophelo ka Afrika Borwa a a kaonafala

Sulaiman Philip

Bontši bja maAfrika Borwa a na le meese magaeng a bona, go na le dintlwana tša botshwelamare tša dipakete tše mmalwanyana gomme magae a mantši a gogetšwe mohlagase. Go na le bana ba bantši ba tsenago sekolo gomme maAfrika Borwa a mantši a kgona go fihlelela tlhokomelo ye e sa bitšego ya dinyakwa tša motheo tša maphelo.

Pego ya Kgoro ya Dipalopalo tša Afrika Borwa (stats SA) ye e sa tšwago go lokollwa, Nyakišwana ya Malapa ka Kakaretšo ya 2016, e laetša gore bophelo bo kaonafetše go bontši bja maAfrika Borwa mo mengwageng ya go feta. Re itekanetše mmeleng, re rutegile ka bontši ebile go na le malapa a mantši ao a hlokometšwego, ditebogo go lenaneo la mmušo la dintlo.

Nete ya polokego ya dithušo tša leago e oketšegile ka 17% ya maAfrika Borwa a mangwe ao a fihlelelago dithušo. Ka 2003, ke fela 12.7% ya batho ba nago le maswanedi bao ba amogetšego thušo ye nngwe ya mmušo. Lehono, 29.9% ya maAfrika Borwa a amogetše thušo ya go akaretša ditshe-nyegelo tša motheo. Palo ya maAfrika Afrika ao a robalago

ka tlala lethono ke 13.4% ya setšhaba, ka fase ga seripa sa palo yeo e bego e le yona ngwagosome wo o fetilego.

Ka nageng yeo tlhokego ya mešomo le bohloki bjo bogolo e lego ditlhohlo, ke 44.8% ya malapa a go amogela thušo ya gore ba se robale ka tlala le gore ba be le mohlagase.

Go ya ka pego, malapa go kgabaganya merafe ya go fapana a amogela thušo go tšwa go mmušo. "Bathobaso ba maAfrika ba ka godimo ga tee-tharong (32.9%) ba amogela thušo ya leago, go bapetša le 27.2% ya baMmala, 11.5% ya maIndia le maAsia le 6.2% ya ba Bašweu."

Setšhaba se se rutegilego le go itekanela mmeleng

Bontši bja bana ba maAfrika Borwa ba sekolong gomme ba tsena dikolo tšeo di tlabaketšwego bokaone ebile di bolokegile. Efela, naga e nyaka go dira go feta gore bomatlogelasekolo ba tsene dikholetšheng tša Mošomo wa Diatla (TVET) sebakeng sa gore ba dule ka gae.

Ka 2016, maAfrika Borwa a go balelwa go 86.9% a bogolo bja mengwaga ya ka godimo ga ye mehlanoo a tsenego diinstitšhušeng tša thuto ba sekolong, mola 4.8% ye nngwe e tsena diinstitšhu-

MaAfrika Borwa a itekanetše mmeleng, a rutegile ka bontši, go ya ka pego ya Stats SA. (Seswantšho: GCIS)

šeng tša godimo. Ka papetšo, ke fela 2.3% ya batho ba ba tsenego dikholetšeng tša TVET.

Naga gape e gatelapele go thuto ya digotlane. Bana ba go balelwa go 41.3% ba mengwaga ye 0 – 4 ba tsenela mananeo a thuto ya digotlane disenthareng tša tlhokomelo, dikherešeng, dihlopheng tša go bapala, dikolong tša digotlane le ka dikolong tša pele ga praemari.

Thuto ya mešomo ya morago ga marematlou le tsebo ya go bala le go ngwala ya batho ba bagolo di hlaotšwe bjalo ka mafelo ao a sa ntšego a nyaka go phethagatšwa, kudu ka diprofenseng tše ntši tša dinagamagae. Dikelo tša tsebo ya go bala le go ngwala ya batho ba bagolo go la Kapa

Leboa (89.8%), Leboa Bodikela (90.1%) le Limpopo (90.7%), di šaletše morago go palogare ya bosetšhaba ya 94.4%.

Dikaonafatšo tša mmušo di dirile gore mkgwa wa maphelo a setšhaba o fihlelelege bonolo le go feta le, ka bonabo, go bolokega go feta pele.

Ka 2016, 71.4% ya malapa e šomiša dikliniki tša setšhaba le dipetlele bjalo ka lefelo la bona la mathomo la phihlelele ge maloko a malapa a bona a lwala goba a gobetše.

Malapa a a thabilgo le go ba le mabone

Palo ya maAfrika Borwa ye e dulago ka magaeng a ba a bitšago a bona e oketšegile go tloga go 5% ka 2002 go fihla go 13.5% ka 2016, ditebogo ka

gonyane go lenaneo la Lena-neotlhabollo le Kagoleswa (RDP). Gomme mola go na le dihlobaelo ka ga boleng ka magaeng a se makae, badudi ba bantši ba na le magae.

Magae a mantši a gogetšwe mohlagase goba a šomiša seripa sa maatla a enetši ye e tsošološwago. Palo ya malapa a a gogetšwego mohlagase e oketšegile go tšwa go 77% ka 2002 go fihla go 84.2% ngwaga wa go feta.

Go bile gape le dikoketšo tša palo ya magae ao a nago le meetse a diphaephe. Ke fela 3% ya malapa ka nageng ye e swanelago go tšea meetse dinokeng, meeleng, megobeng le matamong, dipetseng le didibeng.

Gape, diprofense tša dinagamagae di šaletše morago ka go abela magae thwii meetse a diphaephe a go hlweka. Go ya ka dikutullo, "Bontši bja malapa go la Kapa Bodikela (94.3%) le Gauteng (90.7%) a na le kelelatšhila ye e lekanego, mola seripa sa malapa ao go la Limpopo (57.1%) le 67.4% go la Mpumalanga se na le phihlelele ye e lekanego.

Maemong a bosetšhaba, phesente ya malapa a go hloka kelelatšhila, goba a go ba le dintlwana tša botshwelamare tša dipakete, e fokotšegile go tloga go 12.3% go fihla go 4.2% gare ga 2002 le 2016." ■

Badudi ba neela makgobapuku dipuku

Nonkululeko Mathebule

Badudi ba Toropokgolo ya Mogale ba thomile sehlopha se seswa lesolong la go godiša lerato la go bala.

Toropo ya meepo ya Ranteng Bodikela, yeo gape e tsebjago bjalo ka Krugersdorp, e tlišetšwa dipuku ke mokhanselara wa wate ya tikologo Trudie Naude. O phegeletše go kgonthišiša gore makgobapuku a selegae a tlabaketšwe gabotse le gore go tlwaetša batho go bala go a šireletšwa.

"Batho bjale ka baetapele ka toropong ye re laeditše gore ba badile gagolo dipuku ka moka ka makgobapuku a bona le gore ga se dipuku tše ntši tše diswa tše di amoge-

Go hlohletša go tlwaetša batho go bala ka meneelo ya dipuku.

lwago.

"Bjalo ka mokhanselara wa wate ya tikologo, ke ithaopile go thuša le go ba le seabe ka go ipiletša go badudi ba toropo go neela dipuku tšeo ba se sa di nyakago.

"Karabo e bile ye e makatšago kudu.

"Gabotse batho ba tšile go tšwa mahlakoreng ohle a

tikologo go tla go neela puku goba tše pedi," go bolela Naude. Bontši bja dipuku bo šetše bo le dišelefong tša makgobapuku a go fapana a tikologo, mola tše dingwe di nyaka go tsenywa lenaneong la dipuku pele di ka romelwa go makgobapuku ao a nago le nyakego ye kgolo ya dipuku.

Naude o re o amogetše dipuku tša ka godimo ga tše 10 000 tša magoro a dingwalo ka moka go tloga mola protšeke e thakgolwago ka Moranang.

Molaodi wa dipapatšo wa UniCollege Natalie Franklin o bolela gore institšhušene e amogetše monyetla ge e sena go bala ka ga protšeke. O re go bona, e be e le sebaka sa go fetola maphelo ka thuto, yeo e lego selo seo ba se hlomphago gagolo bjalo ka institšhušene.

"Re hlohleletše baithuti ba rena go kgatha tema ka gare ga protšeke ye gomme re ba hlaloseditše gore go na le batho ba bantši bao ba se nago disematefounu, ešita le tšona dipuku, le gore le bona, ba nyaka monyetla wa

go bala le go ithuta go fetiša ka mo lenaneo la tshepedišo ya sekolo.

"Re šoma ka thuto bjalo re kwešiša ka nnete gore bo-kgoni bjo bo botse bja go bala bo bohlokwa bjang. Karabo go tšwa go baithuti ba rena e bile yeo e makatšago. Re amogetše dipuku tša ka godimo ga tše 300 tšeo re neelane go ka tšona go Trudie.

"Ke selo se se tšwelago pele bjalo re sa tla go neela tše ntši," go bolela Franklin. ■

Bao ba nyakago go neela dilwana tša go bala ba hlohletšwa go kgokagana le Trudie Naude go 082 657 6211 goba ba mo romele emeili go Trudie.Naude@icloud.com

Thuto e laetša kgatelopele

DINYAKIŠIŠO DI LAETŠA gore mošomo wa maAfrika Borwa o golela godimo, Tona ya Kgoro ya Thuto ya Motheo Angie Motshekga o boletše malobanyana nakong ya Polelo ya gagwe ya Tekanetšo.

Staff reporter

Thuto ya motheo “Ga e belatše gore ke lenaneo le le tšwela go pele go kaonafala”, Tona ya Kgoro ya Thuto ya Motheo Angie Motshekga o boditše Palamente nakong ya Polelo ya gagwe ya Tekanetšo malobanyana.

A tsopola go tšwa go Lena-neotlhabollo la Bosetšhaba (NDP) leo le bolelago gore “ka 2030, maAfrika Borwa a swanela go fihlelela thuto le tlhahlo tša boleng bja godimo, tšeo di tlišago dipolelo tše di kaonafetšego kudu tša go ithuta”, Tona Motshekga o boletše gore kgoro ya gagwe e bea pele ditšela tša go kaonafatša boleng bja go ithuta le go ruta.

Thuto ya boleng ka dikreiting tša mathomo e bohlokwa

go lokišetša bana ba sekolo mengwaga ya bona ye e tlogo.

“Re ka bega ka boikgantšho gore dikhuetšo tša magato a phethagatšo ya Sehlopha sa Motheo di thoma go ba le dipolelo tša go ithuta tše di kaonafetšego.”

Sehlopha sa Marematlou sa 2016 se dira histori

Go ditlhahlobo tša Setifikeiti sa Bosetšhaba sa Marematlou (NSC), Tona Motshekga o laeditše gore “Sehlopha sa Marematlou sa 2016 se rekotile boingwadišo bja godimo historing ya naga ya rena”.

“Re rekotile dikelo tša katlego go NSC tšeo di tšwetšego pele go ba ka godimo ga bogomo bja 70%,” o boletše.

O boletše ka dipego tše tharo tša dinyakišišo tšeo di tšeditšego koketšego go

lenaneo la motheo la thuto ya naga:

- Pego ya UNESCO ye e phatlaladitšwego ka 2015, e utulla gore go tloga mathomong a temokrasi ka 1994, baithuti ka bontši ba tšwelapele go tsena sekolo go fihla go Kreiti ya 12, le nyakišišo ye e dirilwego ke kgoro e utulla gore ka 2015, baswa ba go batamela go 60% ba be ba fetša mengwaga ye 13 ya thuto ka katlego (go akaretšwa Kreiti ya R).
- Pego ya dinyakišišo ye e phatlaladitšwego ke Ngaka Martin Gustafson ka 2016 e laeditše gore ka mmetse, baithuti ba go balelwa go 34 000 ba fihleletše moputso wa 60% goba go feta ka

■ Baithuti ba šoma botse dikolong tše di phagamego ge ba amogetše thuto ya boleng mengwageng ya bona ya mathomo ya go tsena sekolo. (Seswantšho: BSA)

ditlhahlobong tša NSC tša 2016, mola ka saense dipalo tša 2016 di laetša gore baithuti ba 28 500 ba fihleletše 60%.

- Dinyakišišo tše di dirilwego ke Kgoro ya Thuto di hweditše gore boitokišetšo bja yunibesithi bo phatlaletše ka go lekana le go feta ka 2015.

“Dikaonafatšo mo maemong a a mošomo di bohlokwa, gobane se se ra gore baithuti ka bontši ba kgona go kgotsofatša dinyakwa tša mananeo a a sekametšego ka go mmetse yunibesithing, gomme ka go realo ba hlahllelwa go tlatša dikgoba tše bohlokwa tša bokgoni ka gare ga ekonomi.”

Dikolo tša go ikgetha go kaonafatša bokgoni bja bohlokwa

SEKOLO SE SESWA sa go ikgetha sa Kgoro ya Thuto se se thakgotšwego malobanyana go la Magaliesburg ke setee sa dikolo tše di phagamego tše 27 tše di hlaolešwego go kaonafatša boitemogelo bja go kgathatema ga baithuti ka bokgoning bjo bohlokwa bjo bo nyakwago go godiša ekonomi.

■ Saense ya Thutadiphoofolo ke ye nngwe ya dirutwa tše di rutwago Sekolong sa Magaliesburg sa go Ikgetha. (Seswantšho: Kgoro ya Thuto ya Gauteng)

Nonkululeko Mathebula

Sekolo se seswa sa sekontari se se lego Magaliesburg se tla akaretša tlhahlo ya go akaretša le boitemogelo thutong ya teori ya baithuti, go kaonafatša bokgoni bja bona – le dibaka tša bona tša go hwetša mošomo.

Sekolo sa Magaliesburg sa go Ikgetha, se malobanyana se thakgotšwego ke Kgoro ya Thuto ya Gauteng, se tla akaretša dirutwa ka makaleng a tšweletšo ya ditšwatemong, temo, meepo, boeti le disaense tša thutadiphoofolo ka gare ga kharikhulamo ya sona.

Sekolo se seswa se hlomilwe

ka tšhomišano le kholetšhe ya Thuto le Tlhahlo ya Mošomo wa Diatla (TVET) ya Westcol ya Kgoro ya Thuto ya Godingwana le bakgathatema ba bangwe, go thuša go fediša tlhalelo ya bokgoni ka seleteng.

Dikhorido tša tlhabollo

Seboleledi sa Kgoro ya Thuto ya Gauteng Oupa Bodibe o boletše gore kgoro ya gagwe e beakantše go thakgola dikolo tše di ikgethilego ka go ye nngwe le ye nngwe ya dikhorido tše hlano tša tlhabollo. Maikemišetšo ke go hlokomela talente go kga-baganya makala a bohlokwa, go tsenya bokgoni bjo bo nyakwago kudu ka gare ga ekonomi.

“Re tšee sephetho sa go fetola le go sekamela go dikolo tša sethekniki tše di ikgethilego fao go kopantšhwago go ithuta teori le go ithuta mošomo, le mohuta wo mongwe wa boitemogelo bja

mošomo,” go boletše Bodibe.

“Se ke karolo ya maiteko a rena a go kgonthišiša gore, ge go fihla nako ya gore moithuti a tšwe sekolong se se phagamego, e be o šetše a na le bokgoni bjo a ka bo šomišago ka makaleng ao a ikgethetšego ona, go ba le monyetla ka mmarakeng wa mešomo.

“Gape ba tla ba mo seemong sa go bula kgwebo, go tšwela pele ka dithuto le go sekamela ka lekaleng la sethekniki,” go boletše Bodibe. Bonnyane dikolo tše 27 tša go ikgetha di tla bulwa ka go fetola tše dingwe tša dikolo tše di lego gona, o boletše.

Menyetla ya mešomo

Bjalo ka ge se le ka seleteng se se nago le temo le boeti kudu, dirutwa tše kgolo tša sekolo se e tla ba dithuto tša Temo le tša Kamogelo ya Baeng.

Sekolo sa go ikgetha se fetoletšwe go sekolo sa bjale ka go se tlaleletša ka dibopego tša mošomo le prakthikale.

Se na le pontšho ya dikgomo, pontšho ya kamogelo ya baeng, serapana sa merogo, serapana sa matšoba le boru-akolobe, gape le pontšho ya didirišwa tša temo.

Bodibe o boletše gore dithuto tša go ikgetha di tla phethagatšwa semmušo ka gare ga lenanethuto la Kreiti ya 10 go fihla go ya 12 ngwaga wo o tlogo.

“Ditšebi ka makaleng a temo le a boamogela baeng di tla fa dipolelo tša tlhohletšo tšeo di tlogo tšebiša baithuti ka menyetla ya go fapana ya mešomo le dithuto tša ka morago ga lengwalo la Kreiti ya 12,” o boletše.

“Le ge e le gore ke fela baithuti ba Kreiti ya 10 go fihla go Kreiti ya 12 ba tlogo ba karolo ya se, bao ba lego ka go Kreiti ya 8 le ya 9 ba tla ba karolo ya mediro ya go fapana ye e amantšwego le thuto ya go ikgetha, mola ba tšwelapele ka kharikhulamo ya bona ya bjale ya CAPS.”